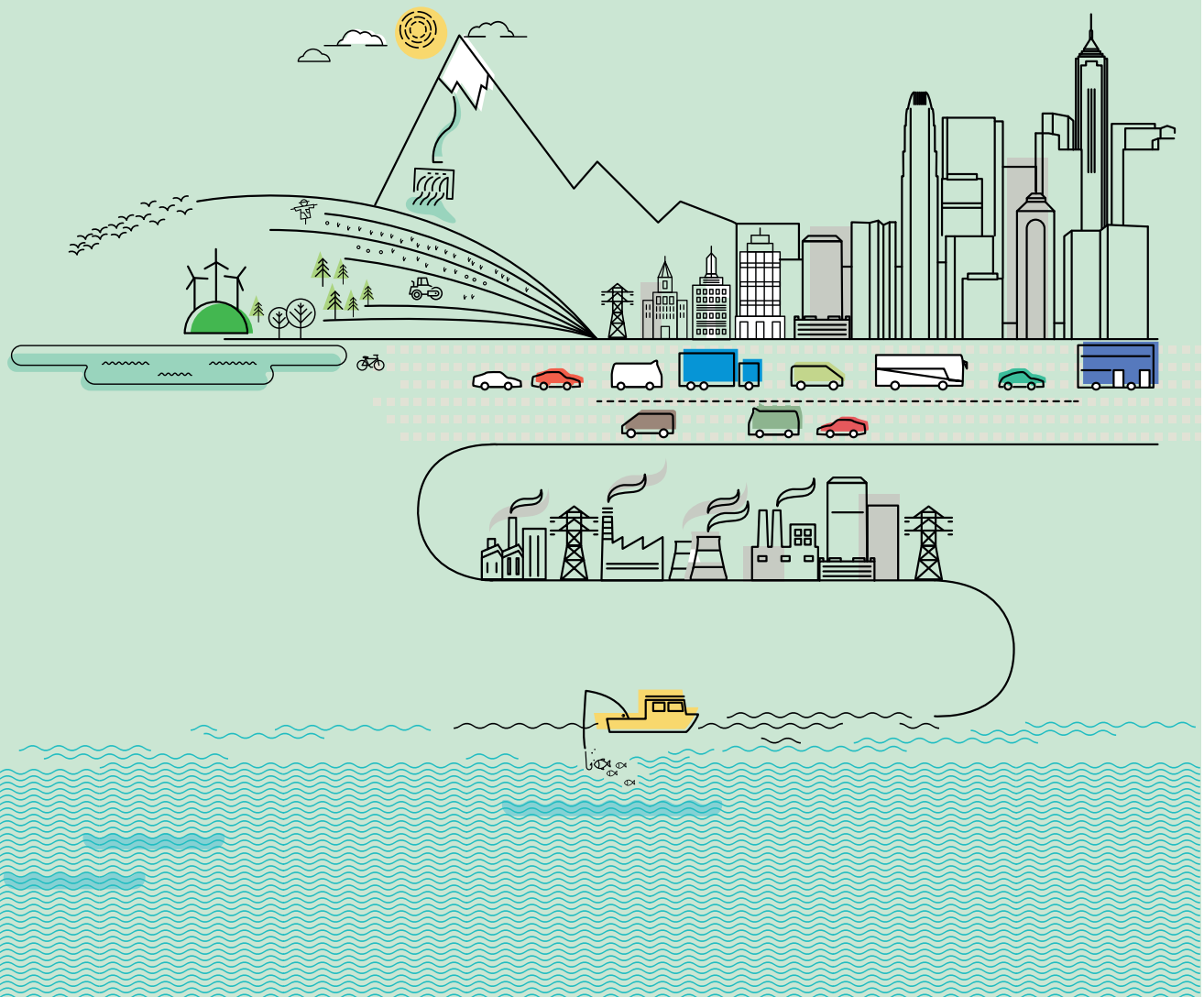

ЄВРОПЕЙСЬКА ЕКОНОМІЧНА КОМІСІЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

Протокол про стратегічну екологічну оцінку

Факти та переваги застосування

EaPGREEN

Партнерство для довкілля та зростання

Проект фінансується ЄС

UNECE

ПОДЯКА

Ця публікація була підготовлена Секретаріатом ЄЕК ООН по Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспо) у співпраці з екологічною мережею ЗОІ в рамках програми "Екологізація економіки в країнах Східного партнерства" (EaP GREEN), яка реалізується за фінансової підтримки Європейського Союзу чотирма організаціями-партнерами: ОЕСР, ЄЕК ООН, ЮНЕП та ЮНІДО.

Загальна мета програми EaP GREEN полягає у підтримці шести країн Східного партнерства Європейського Союзу - Вірменії, Азербайджану, Білорусі, Грузії, Республіки Молдови та України – у прагненні усунення зв'язку між економічним зростанням з одного боку і деградацією навколишнього середовища та виснаженням природних ресурсів - з іншого.

На більш конкретному рівні програма EaP GREEN спрямована на:

- інтеграцію сталого споживання та виробництва (ССВ) в національні програм розвитку, законодавство і нормативно-правову базу з метою забезпечення надійної правової основи для розроблення майбутньої політики відповідно до регіональних та міжнародних угод, а також існуючим законодавством ЄС у відповідних сферах політики
- сприяння використанню Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) і Оцінки впливу на довкілля (ОВД) в якості основних інструментів планування екологічно сталого економічного розвитку
- сприяння переходу до зеленої економіки шляхом впровадження практики сталого споживання та виробництва в окремих секторах економіки (виробництво, сільське господарство, виробництво продуктів харчування та переробки, будівництво)

Програма має три основні компоненти:

1. Управління і фінансові інструменти для ССВ та зелена економіка;
2. СЕО і ОВД як інструменти підтримки реалізації політики сталого споживання і виробництва ; та
3. Демонстраційні проекти.

Програма EaP GREEN підтримує країни Східного партнерства в просуванні до зеленої економіки, як зазначено у Спільній декларації саміту Східного партнерства у Варшаві та в декларації «Довкілля для Європи» сьомої Конференції міністрів, що відбулася в Астані (вересень 2011 року). Цілі Програми відповідають узгодженому баченню, викладеному в підсумковому документі саміту Ріо + 20.

Допомога ЄЕК ООН в рамках Програми EaP GREEN фокусується на трьох основних напрямках:

1. Перегляд існуючих національних нормативних та законодавчих рамок, включаючи аналіз законодавства про СЕО на субрегіональному рівні і, при необхідності, ОВД та підготовку нормативно-правових документів про СЕО.
2. Нарощування потенціалу в області процедур СЕО/ОВД, включаючи навчання СЕО на національному і субнаціональному рівнях; розроблення національних керівних документів; проведення заходів з координації та обміну досвідом, а також організації проведення пілотних проектів СЕО.
3. Зміцнення адміністративного потенціалу за допомогою аналізу законодавства, проведення навчальних семінарів, пілотних проектів і сприяння політичному діалогу.

Відповідна діяльність пов'язана з планом роботи в рамках Конвенції Еспо ЄЕК ООН і покликана здійснити свій внесок у сприяння ратифікації і виконання країнами Протоколу.

Концепція: Елена Сантер (ЄЕК ООН)

Текст: Елена Сантер (ЄЕК ООН), Мартін Смутні (Integra Consulting Ltd.), Оксана Яковенко (Асоціація «Екологічна мережа «ЗОІ»), Крістіна Штульбергер (Асоціація «Екологічна мережа «ЗОІ»)

Графіка: Керолайн Дениел, Йорун Вилле (Асоціація «Екологічна мережа «ЗОІ»), Анна Папанастасіо (Асоціація «Екологічна мережа «ЗОІ»)

Координатор проекту: Крістіна Штульбергер (Асоціація «Екологічна мережа «ЗОІ»)

Керівник проекту: Теа Аулавуо (ЄЕК ООН), Секретар Конвенції Еспо и Протоколу про стратегічну екологічну оцінку

У роботі над публікацією також брали участь: Афродіта Смагаді (ЄЕК ООН), Майя Гачечиладзе-Божевску (Ecoline International Ltd.), Дмитро Скрильніков (Україна), Іржі Досук (Integra Consulting Ltd.)

Редактор українського тексту: Галина Серова (Інформаційно-просвітницький Організаційний центр, ГО «Інститут законотворчості та інформаційних технологій»)

Зміст цієї публікації не обов'язково відображає офіційну позицію ЄЕК ООН, Європейського союзу або інших країн-партнерів.

ЄЕК ООН та інші учасники реалізації Програми EaP GREEN не несуть відповідальності за можливе використання інформації, що міститься в цій публікації.

ЗМІСТ

■	ПЕРЕДМОВА	2
01	ЩО ТАКЕ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА?	3
02	ЩО ТАКЕ ПРОТОКОЛ ЄЕК ООН ПРО СЕО?.....	4
03	КОЛИ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ СЕО?.....	6
04	ЯКІ ПЛАНИ, ПРОГРАМИ І СТРАТЕГІЧНІ ДОКУМЕНТИ ПОТРЕБУЮТЬ СЕО?.....	8
05	У ЧОМУ ПОЛЯГАЄ ПРОЦЕДУРА СЕО, ПЕРЕДБАЧЕНА ПРОТОКОЛОМ ЄЕК ООН ПРО СЕО?	10
06	У ЧОМУ ПЕРЕВАГИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СЕО?	12
07	ЯКИМ ЧИНОМ КРАЇНА МОЖЕ ПРИЄДНАТИСЯ ДО ПРОТОКОЛУ?	26

ПЕРЕДМОВА

Ця брошура була підготовлена секретаріатом Європейської економічної комісії ООН (ЄЕК ООН) для Протоколу про стратегічну екологічну оцінку (Протокол) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті (Конвенція Еспо) за підтримки консультантів проекту і при фінансуванні з боку програми ЄС “Екологізація економіки в країнах Східного партнерства” (ЕaP GREEN). Вона створена на вимогу Бюро Конвенції та спрямована на отримання інформаційного матеріалу державами-партнерами для сприяння ратифікації і реалізації Протоколу, а також підвищенню інформованості урядів, громадськості та інших зацікавлених сторін в цих країнах про переваги СЕО.

Брошура спрямована на привернення уваги уряду, громадськості та інших зацікавлених сторін в тих країнах, які працюють над створенням своїх систем СЕО та (або) їх систематично застосовують. У брошурі представлена інформація і надані пояснення, які будуть корисними при підготовці до приєднання до Протоколу.

У брошурі описано процедуру СЕО відповідно до Протоколу (з посиланнями на його положення¹), розглядаються переваги застосування СЕО та роз’яснюються поширені хибні уявлення про цю процедуру. Крім того, вона містить відомості про історію виникнення СЕО та приклади використання цієї процедури. Нарешті, описуються кроки, які необхідно зробити урядам, що планують приєднатися до Протоколу.

01 ЩО ТАКЕ СТРАТЕГІЧНА ЕКОЛОГІЧНА ОЦІНКА?

Уряди формують майбутнє громад своїх країн шляхом визначення стратегій розвитку на національному та регіональному рівнях. Державні плани, програми та законодавство (документи державного планування) створюють основу для майбутніх рішень по проектах у таких сферах, як сільське господарство, енергетика, промисловість, транспорт, регіональний розвиток, землекористування, управління відходами або управління водними ресурсами. Зокрема, вони значним чином впливають на життя пересічних громадян. Саме тому вкрай важливо, щоб у документах державного планування враховувався рівень впливу на здоров'я населення та на навколишнє середовище. Для забезпечення врахування цих факторів, уряди деяких країн запроваджують інструмент планування, такий як стратегічна екологічна оцінка (СЕО).

СЕО - це процедура, необхідна для послідовного аналізу і обговорення можливих наслідків реалізації планів і програм для навколишнього середовища, здоров'ям населення в контексті сталого розвитку. Будь-які міркування з цього приводу розглядаються на консультаціях з відповідними органами та громадськістю для того, щоб знайти оптимальне рішення для виконання планів і програм. Таким чином, СЕО підвищує прозорість і довіру громадськості в процесі прийняття рішень. В кінцевому рахунку, СЕО є інструментом для урядів, який забезпечує обґрунтований вибір напряму економічного розвитку на користь здоров'ю людини і довкілля.

ВИЗНАЧЕННЯ СЕО

Протокол ЄЕК ООН про СЕО визначає стратегічну екологічну оцінку, як "... оцінку ймовірних екологічних наслідків, у тому числі пов'язаних зі здоров'ям населення, яка поєднує визначення сфери охоплення екологічної доповіді та її підготовку, забезпечення участі громадськості й консультацій, а також урахування в плані чи програмі положень екологічної доповіді та результатів участі громадськості та консультацій" (Стаття 2.6.)

Протокол – це міжнародна угода, яка передбачає правові зобов'язання і процедурні рамки для здійснення СЕО в країнах, які є його Сторонами. Протокол відкритий для всіх держав-членів Організації Об'єднаних Націй. У Протоколі сформульовані вимоги для здійснення СЕО, в тому числі процедурного або методологічного характеру. Корисні матеріали та рекомендації з проведення СЕО містяться в Посібнику із застосування Протоколу (2011)² та в Спрощеному Посібнику з підтримки практичного застосування Протоколу (2012)³.

Протокол був прийнятий ЄЕК ООН в рамках Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо) 1991 року для розширення сфери дії Конвенції, але юридично це окремий документ. Це означає, що країна може приєднатися до Протоколу, не будучи учасником Конвенції. Крім того, на відміну від Конвенції, яка застосовується тільки до запланованої діяльності, що може мати значний негативний вплив за національними кордонами, Протокол застосовується, насамперед, для внутрішніх планів і програм, наслідки яких проявляються на території самої країни. У разі ймовірного транскордонного впливу Протокол також передбачає транскордонні консультації (Стаття 10).

Протокол подібний до Директиви 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради про оцінку впливу окремих планів та програм на навколишнє середовище⁴, однак він має деякі характерні відмінності. Так, поряд з впливом на навколишнє середовище, серйозну увагу в Протоколі приділено і наслідкам для здоров'я населення. У результаті консультацій з Конвенцією ЄЕК ООН про доступ

до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища (Оргуська конвенція), до Протоколу були внесені положення про участь громадськості в стратегічній екологічній оцінці планів і програм. Крім того, Протокол передбачає можливість оцінки програмних документів і нормативно-правових актів.

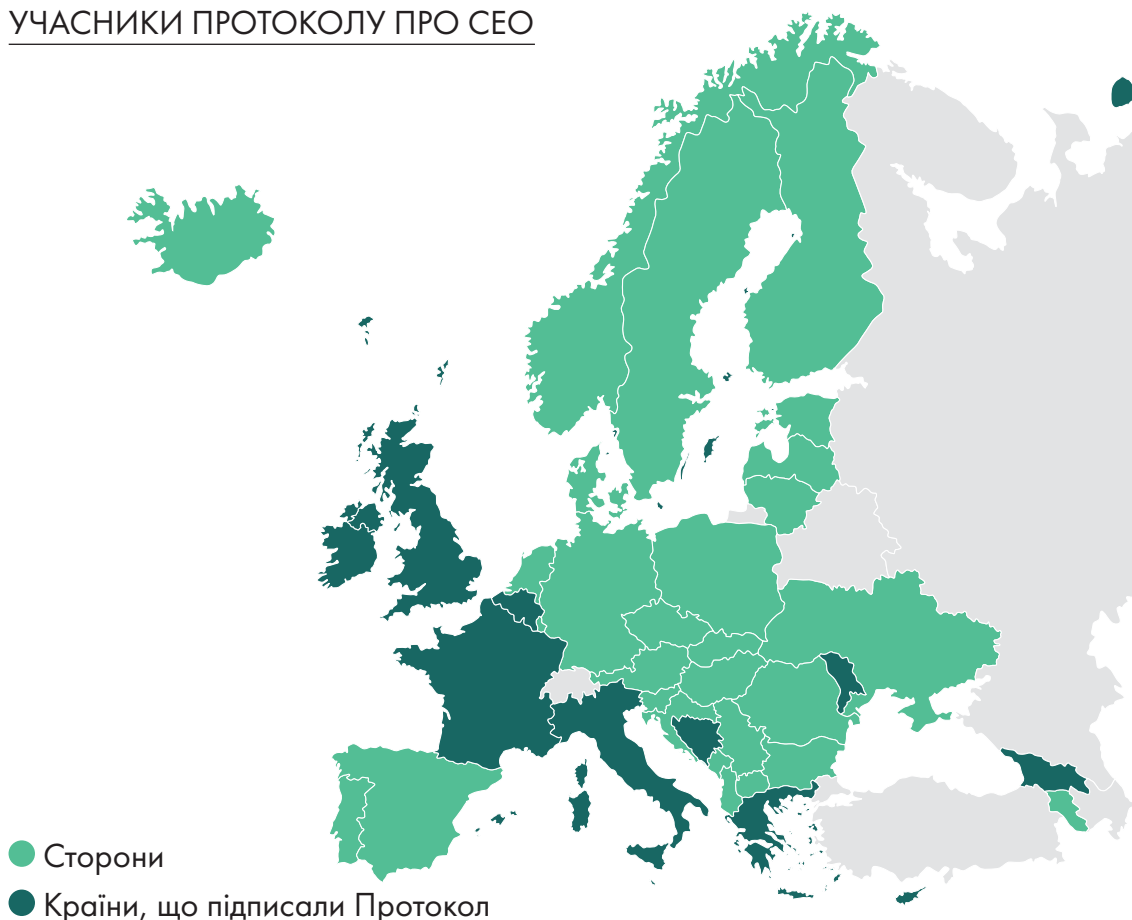
Сторони Протоколу вважають його одним з ключових інструментів для забезпечення сталого розвитку. Реалізація Протоколу надасть допомогу країнам у досягненні цілей сталого розвитку та мети, викладених у документі нової програми «Трансформація нашого світу: Порядок денний сталого розвитку 2030», який вступив в силу в січні 2016 року і буде орієнтиром для країн-членів Організації Об'єднаних Націй протягом наступних 15 років.

ОСНОВНІ ФАКТИ

Протокол:

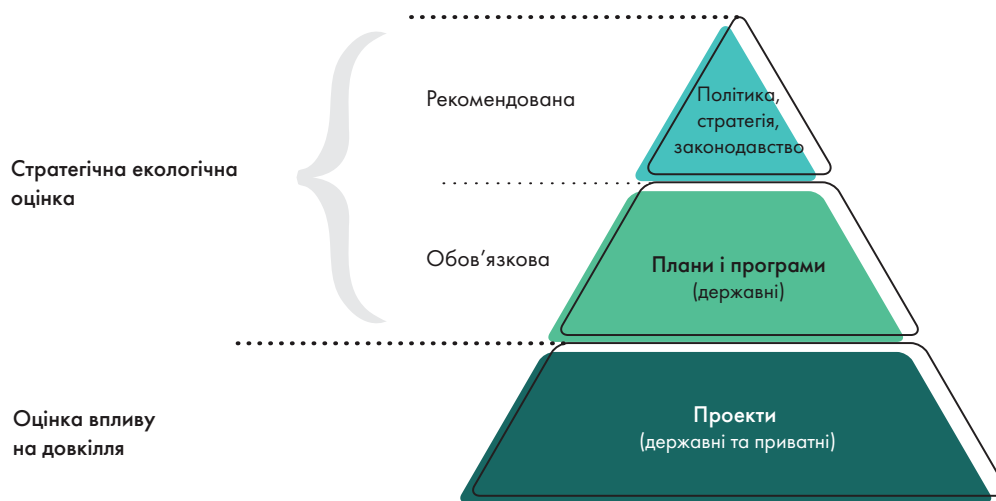
- Прийнятий в Києві в 2003 році
- Вступив в силу з 2010 року
- Відкритий для всіх держав-членів Організації Об'єднаних Націй
- Включає 28 Сторін (станом на 30 березня 2016 р.)⁵

УЧАСНИКИ ПРОТОКОЛУ ПРО СЕО

03 КОЛИ ЗАСТОСОВУЄТЬСЯ СЕО?

У порівнянні з оцінкою впливу конкретного проекту на довкілля (ОВД), СЕО підключається в процес прийняття рішень на більш ранньому етапі, що дозволяє запобігти незворотних наслідків та вартісних помилок при невдалому плануванні. СЕО також використовується на початковому етапі розроблення плану або програми, що встановлює рамки для майбутніх проектів, які підлягають ОВД, а також може бути застосована до іншої діяльності, що може вплинути на довкілля. Екологічна ефективність СЕО значно вище, ніж ОВД для попередження небезпечних для навколишнього середовища наслідків. Наприклад, СЕО може сприяти формуванню більш сталої транспортної політики, а не просто зведення до мінімуму впливу на довкілля при будівництві дороги, що передбачено ОВД.

На практиці процедура СЕО повинна розпочинатися одночасно (або з невеликою затримкою) з процесом планування розвитку або програми. Такий підхід дозволяє інтегрувати результати СЕО в план або програму в процесі його підготовки, що забезпечує належне використання результатів СЕО при прийнятті стратегічного документа, або навіть до його прийняття.

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО СЕО ТА ПРОТОКОЛ

В основному СЕО розвивалася як розширення принципів оцінки впливу на довкілля на рівні проектів в галузі стратегічного планування на національному та місцевому рівнях.

ОВД була запроваджена наприкінці 1960-х років у Сполучених Штатах Америки в якості інструменту для прогнозування впливу на довкілля запланованої промислової діяльності, пошуку можливостей для пом'якшення негативних наслідків і збільшення рівня позитивного впливу цієї діяльності на довкілля.

У 1970-х та на початку 1980-х ОВД все більше стала використовуватись у інших країнах. До середини 1980-х років система ОВД була впроваджена у всій Європі. У країнах Європейського союзу почала діяти Директива Європейської Комісії з ОВД (85/337/ЄЕС), в той час країни Східної Європи, Кавказу⁶ та Центральної Азії розробили свої власні системи оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВД)⁷ і державної екологічної експертизи (ДЕЕ).

На початку 1990-х років ОВД як національна процедура була впроваджена в усіх країнах-партнерах ЄЕК ООН. Для вирішення екологічних проблем у проектах, які мали транскордонний вплив, країни провели переговори під егідою ЄЕК ООН і розробили Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті або Конвенцію Еспо. Конвенція була підписана в 1991 році в місті Еспо, Фінляндія, і вступила в силу в 1997 році. На початок 2016 року Конвенцію Еспо ратифікували 45 держав, в тому числі Європейський Союз.

До кінця 1970-х і на початку 1980-х років, урядові структури деяких країн виявили певні недоліки в застосуванні ОВД на рівні реалізації окремих проектів, які призводили до негативних екологічних наслідків. В той час ОВД могла тільки обмежити негативний вплив на відносно географічно невеликій території. Це й стало поштовхом для розробки концепції СЕО із застосуванням підходів, що використовуються в територіальному плануванні.

На початок 1990 років положення про СЕО були введені в національні правові рамки Канади, Чехії, Данії, Сполученого Королівства Великої Британії та Ірландії, Сполучених Штатів Америки. Ними передбачалось проведення СЕО в рамках "оцінки сталості". У 2001 році Європейська комісія прийняла директиву (2001/42/ЄС) про оцінку впливу деяких планів і програм на навколишнє середовище (так звана Директива про СЕО). Держави, які на той час були членами Європейського Союзу, мали включити Директиву про СЕО в своє законодавство до 2004 року.

Під впливом Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 1992), а особливо принципів 4 і 10 Декларації Ріо-де-Жанейро і «Порядку денного на XXI століття», а також результатів третьої Конференції Міністрів з питань довкілля та охорони здоров'я (Лондон, 1999) і Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, Південна Африка, 2002) були розроблені міжнародно-правові норми про СЕО. Таким чином Конвенція Еспо була доповнена Протоколом ЄЕК ООН про СЕО, який був підписаний в столиці України місті Києві 38 країнами, в тому числі Європейським союзом, в травні 2003 року. Набрал чинності Протокол в 2010 році.

ЯКІ ПЛАНИ, ПРОГРАМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ДОКУМЕНТИ ПОТРЕБУЮТЬ СЕО?

Відповідно до Протоколу, СЕО є обов'язковою процедурою для урядових планів і програм⁸ (стаття 2.5) та їх модифікації в тринадцяти секторах економіки, і тих, які визначають основу для видачі в майбутньому дозволів на реалізацію проектів, та будь-яких інших проектів, які вимагають оцінки впливу на навколишнє середовище згідно з національним законодавством (Стаття 4.2).

Стосовно планів і програм в інших секторах економіки, планів і програм, що визначають розвиток територій на місцевому рівні, державним органам слід визначити необхідність СЕО. Цей процес називається скринінг або попередня оцінка (стаття 4.4). Якщо план або програма або їх незначна зміна можуть викликати істотні екологічні, у тому числі пов'язані зі здоров'ям населення, наслідки, повинна обов'язково застосовуватися процедура СЕО (Стаття 5.1).

ПРОВЕДЕННЯ СЕО ОБОВ'ЯЗКОВЕ ДЛЯ ПЛАНІВ І ПРОГРАМ У ТАКИХ СФЕРАХ:

- Сільське господарство
- Лісове господарство
- Рибальство
- Енергетика
- Промисловість, зокрема гірничодобувна
- Транспорт
- Регіональний розвиток
- Утилізація відходів
- Водне господарство
- Зв'язок
- Туризм
- Планування розвитку міських та сільських районів
- Землекористування

Існують два типи планів і програм, що звільняються від проведення СЕО:

– плани й програми, єдиною метою яких є обслуговування потреб, пов'язаних з національною обороною або надзвичайними ситуаціями в цивільній сфері (Стаття 4.5)

– фінансові чи бюджетні плани й програми (Стаття 4.5)

Протокол застосовується до планів і програм, що розробляються державними органами на національному та місцевому рівнях. Це не стосується вже існуючих стратегічних документів, які були прийняті в країні, перш ніж вона приєдналася до Протоколу.

04.3

Запитання:

Чи СЕО застосовується тільки для документів, які називаються "план" або "програма"?

Відповідь:

Велика кількість офіційних стратегічних документів мають характеристики планів, програм і нормативно-правових актів, визначені Протоколом і Директивою про СЕО і, таким чином, повинні стати предметом СЕО. Нерідко ці документи мають різні назви, такі як «стратегія», «концепція», «рекомендації» або «умови». Необхідність проведення СЕО в кожному конкретному випадку визначає не ім'я документу, а його зміст та характеристика. Протокол визначає, що термін «плани і програми» включає в себе ті плани і програми (і будь-які зміни до них), які вимагаються законодавчими, регулятивними або адміністративними положеннями, а також підлягають підготовці й (або) прийняттю органом або готуються державним органом для прийняття відповідно до офіційної процедури парламентом або урядом (Стаття 2.5).

Джерело: Перший огляд виконання Протоколу про стратегічну екологічну оцінку (2010-2012)

ПРИКЛАД 1: ПЛАНИ І ПРОГРАМИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ПРОВЕДЕННЮ СЕО В РІЗНИХ КРАЇНАХ:

Данія: щорічні інвестиційні плани Міністерства транспорту

Франція: плани управління лісовим господарством (зокрема на приватних ділянках)

Угорщина: плани стимулювання інвестицій

Польща: програми оновлення міст

Чорногорія: програма розвідки та видобутку вуглеводню у відкритому морі

Джерело: професор Єжи Ендроскій (Польща)⁹

Транскордонні СЕО

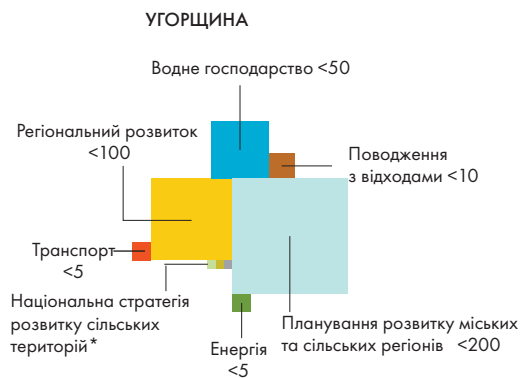
Німеччина: галузевий план для видобутку корисних копалин в Нохтені

Фінляндія: територіальний план розвитку для Ханкікві в зв'язку з плануванням побудови нової АЕС

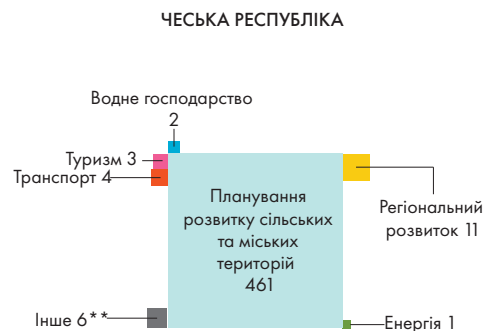
Чехія: актуалізація планування енергетичної концепції в області Ліберец

Джерело: Перший огляд виконання Протоколу про стратегічну екологічну оцінку (2010-2012 роки)¹⁰

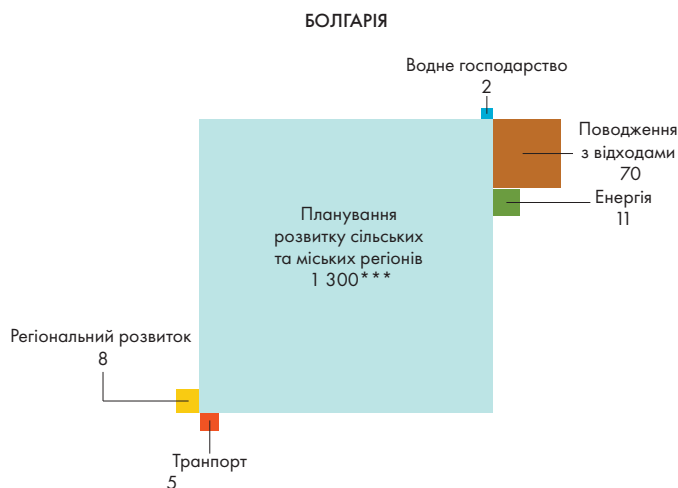
Кількість процедур СЕО здійснених протягом 2010-2012 в окремих країнах

* Включаючи сільське (1), лісове (1) господарства, рибальство (1)

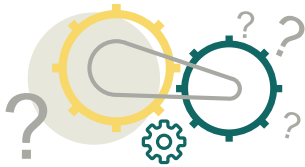
** Сфери: охорони атмосферного повітря – 4, охорони довкілля – 2

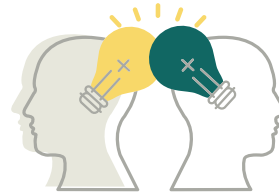
*** Категорія планування розвитку міських і сільських територій та землекористування включає, головним чином, плани землекористування для невеликих територій. Але ці плани створюють основу для розробки різноманітних інвестиційних пропозицій – проектів з виробництва електроенергії, будівництва доріг, планів міського розвитку, проектів будівництва готельних комплексів і розвитку сільських місцевостей для відпочинку.

05 ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕДУРИ SEO, ВСТАНОВЛЕНИЙ ПРОТОКОЛОМ ЄЕК ООН ПРО SEO

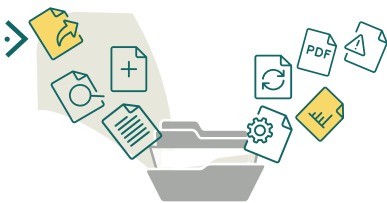
Визначення необхідності проведення SEO

01 **Визначення сфери охоплення**

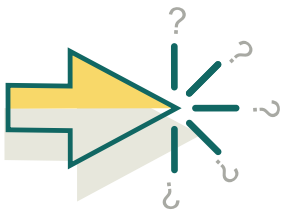
02 **Екологічна доповідь (Звіт про SEO)**

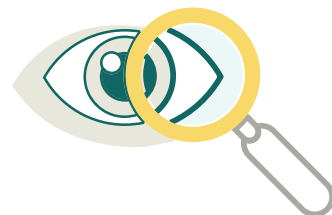
03 **Консультації**

04 **Прийняття рішення**

05 **Моніторинг**

01 Визначення сфери охоплення (скопінг)

Після того, як було встановлено, що даний план або програма підпадає під дію Протоколу, СЕО для даного плану або програми починається визначення масштабів охопту (Стаття 6). Головна мета цього етапу – визначити рівень впливу на довкілля і здоров'я населення реалізації плану або програми та провести додаткове оцінювання. Встановлення чітких завдань для СЕО на ранній стадії допомагає зосередити роботу на тому, що насправді важливо, і допомагає ефективно використовувати ресурси. Консультації з природоохоронними органами і органами охорони здоров'я, а також громадськістю є необхідним елементом визначення сфери охоплення СЕО.

02 Екологічна доповідь (Звіт про СЕО)

Керуючись інформацією, отриманою на етапі визначення сфери охоплення, експерти аналізують план або програму та визначають потенційний вплив на довкілля і здоров'я населення, а також розробляють альтернативні варіанти планування, що можуть зменшити негативні наслідки і посилити позитивний ефект. Усі висновки повинні бути документально оформлені і представлені в екологічній доповіді (Стаття 7). Протокол визначає перелік інформації, яка повинна міститися в доповіді. Таким чином, державні органи (наприклад, Міністерство енергетики або Міністерство транспорту), яким потрібно затвердити план або програму, будуть мати у своєму розпорядженні інформацію, яка допоможе їм прийняти більш виважене рішення з урахуванням можливих наслідків на довкілля і здоров'я населення.

03 Консультації

До прийняття будь-якого рішення, природоохоронні органи та органи охорони здоров'я мають забезпечити можливість участі громадськості в стратегічній екологічній оцінці, провести консультації за результатами екологічної доповіді із зацікавленою громадськістю та забезпечити можливість висловити у визначені строки свою думку стосовно проекту плану або програми та екологічної доповіді (Статті 8 і 9). Окрім того, якщо наслідки реалізації плану або програми зачіпають сусідні країни, їм повинна бути надана можливість висловити свою думку (Стаття 10). Такі консультації відіграють вирішальну роль у СЕО і застосовуються протягом усього процесу.

04 Прийняття рішення

Результати консультацій не є обов'язковими для врахування, але особи, які приймають рішення мають брати до уваги висловлені на консультаціях думки та ідеї, перш ніж приймати остаточне рішення. До того ж вони повинні інформувати громадськість, природоохоронні органи та органи охорони здоров'я про остаточне прийняте рішення (стаття 11).

05 Моніторинг

Після прийняття рішення Сторони несуть відповідальність за моніторинг наслідків прийнятого плану або програми, до того ж вони повинні результати здійсненого моніторингу доводити до відома природоохоронних органів та органів охорони здоров'я, а також громадськості, постійно тримати дані моніторингу у відкритому доступі (стаття 12).

СЕО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ЗАХИСТУ ДОВКІЛЛЯ

СЕО дозволяє визначити, до яких наслідків для довкілля і здоров'я людей може привести реалізація пропонованих варіантів розвитку. Вона надає відповідальним за планування органам рекомендації щодо пом'якшення цих наслідків і відкриває альтернативні шляхи розвитку.

06 ЗАПИТАННЯ:

Наскільки складно і обтяжливо проводити СЕО?

ВІДПОВІДЬ:

СЕО - це не тривале і складне наукове дослідження, а практичний інструмент для вдосконалення процесу прийняття рішень на стратегічному рівні шляхом виокремлення потенційних екологічних ризиків та ризиків для здоров'я населення, пов'язаних з реалізацією планів або програм. СЕО не охоплює всі можливі наслідки, які можуть виникнути, а фокусується на найважливіших аспектах, які можуть призвести до серйозних негативних наслідків. Це робить СЕО економічно ефективною та економить час і кошти. З часом набуття установами та фахівцями-практиками досвіду проведення СЕО в країні, процедура СЕО може ускладнитися відповідно до обсягу накопичених знань і можливостей органів, відповідальних за її проведення.

ПРИКЛАД 2:

ВНЕСОК СЕО У ВКЛЮЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ МІРКУВАНЬ У ПРОЦЕС ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У Болгарії в результаті СЕО в проєкт Національного плану дій в галузі відновлюваних джерел енергії (2011-2020) були включені деякі обмеження і заборона розроблення проєктів використання відновлюваних джерел енергії в деяких областях.

Аналогічним чином, в Данії процедура СЕО призвела до виключення одного з майданчиків для розміщення вітроелектростанцій через імовірність високого рівня шуму, який створив би незручності для жителів околиць.

В Угорщині, на основі висновків СЕО, влада відхилила весь план розвитку села Пілішсенткерест з метою запобігання негативного впливу на довкілля, пов'язане з запланованими будівельними проєктами.

У Нідерландах СЕО стала причиною внесення поправок до проєкту Національної стратегії розвитку трубопроводів: деякі трубопровідні маршрути були змінені або виключені з міркувань безпеки навколишнього середовища.

СЕО в Румунії змінила генеральний план захисту і відновлення прибережних територій для охорони існуючої території, що входить у мережу «Натура-2000»

Джерело: Перший огляд виконання Протоколу про стратегічну екологічну оцінку (2010-2012 роки)¹²

СЕО СПРИЯЄ СТАЛОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ І ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

СЕО дозволяє державним органам планування пов'язати вирішення природоохоронних завдань (таких як охорона біорізноманіття, підвищення енергоефективності або зниження впливу на клімат) з досягненням економічних цілей. СЕО сприяє екологізації економіки за рахунок можливості вибору між різними варіантами розвитку і заохочення пошуку найбільш виграшних рішень подальшого економічного розвитку в межах здатності екосистем.

06 ЗАПИТАННЯ:

Чи є СЕО елітарним і вартісним інструментом, який підходить для багатих країн?

ВІДПОВІДЬ:

Вартість СЕО варіюється в залежності від його обсягу і складності, які в свою чергу залежать від масштабності плану або програми, що необхідно оцінити, від числа альтернатив, які будуть оцінені, а також від обраного плану конкретної методології СЕО. Протокол не має єдиної методики для всіх країн. Сторони Протоколу мають можливість самостійно вибрати методи проведення СЕО, що відповідають рівню їх кадрового, технічного і наукового потенціалу та економічних умов. Тому, якщо країна спроможна розробити план або програму, то вона, відповідно, повинна мати можливість проводити СЕО.

Згідно з даними проведеного в Європейському Союзі дослідження, середні витрати на проведення СЕО складають від 5 до 10 відсотків коштів, необхідних для розробки самого плану або програми, що є доволі незначною сумою в порівнянні з витратами на реалізацію планів або програм (тобто, на здійснення всіх заходів і проектів, передбачених документом). Якщо проведення СЕО не вимагає вартісного моделювання або складної обробки даних, то основні витрати, загалом, пов'язані з оплатою праці фахівців з СЕО, які в багатьох країнах є штатними співробітниками органів планування. Досвід показав, що проведення СЕО малого муніципального рівня може зайняти лише 30 робочих днів. Середньомасштабні проведення СЕО вимагають 50-100 робочих днів, в той час більш складні великомасштабні СЕО вимагають від 150 до 300 робочих днів залежно від обсягу інформації, що підлягає обробці

Джерело: Комісія ЄС, ОВД - витрати та вигода 14

СЕО ПІДВИЩУЄ ЯКІСТЬ ПЛАНУВАННЯ І СКЛАДАННЯ ПРОГРАМ

Як правило, СЕО покращує загальну якість процесів планування і розробки програм, тому що більш чітко визначає їх пріоритети, сприяє ретельності аналізу і дозволяє розглянути альтернативні варіанти, які в більшості випадків є не тільки більш сприятливими для довкілля, але також і більш економічно ефективними. СЕО спонукає розробників планів і програм розглядати весь спектр наслідків і можливостей для того, щоб вибрати оптимальний варіант для сталого розвитку.

Для країн, де процедури планування ще не систематизовані і є переліком різних дій, ця перевага особливо актуальна. Впровадження добре структурованої бази СЕО в цих країнах робить планування більш системним, менш схематичним і в кінцевому рахунку більш ефективним.

06 ЗАПИТАННЯ:

Чи затримує СЕО процес планування?

ВІДПОВІДЬ:

Ряд кроків планування мають логічні зв'язки з процедурою СЕО. Тому, інтеграція СЕО в процес планування ефективніша, ніж послідовне проведення цих процесів. Це економить час і дозволяє уникнути додаткових витрат на процедури планування. Розробники планів і ті, хто проводить процедуру СЕО, можуть об'єднати зусилля, наприклад при направленні запитів про надання даних, при організації консультацій з державними органами та громадськістю, при рецензуванні проектів документів або при зборі відгуків на них. Вони можуть інформувати один одного про ступінь виконання своєї роботи та її результати і організувати процес спільної роботи таким чином, щоб оперативно враховувати висновки СЕО в ході розробки плану або програми. Досвід показує, що, якщо процес планування займає близько 1 - 2 років, інтеграція СЕО практично ніколи не призводить до затримок в розробці плану або програми.

Джерело: Посібник ЕЕК ООН щодо застосування Протоколу про СЕО (2011) 13

ПРИКЛАД 3:

РЕСПУБЛІКА МОЛДОВА

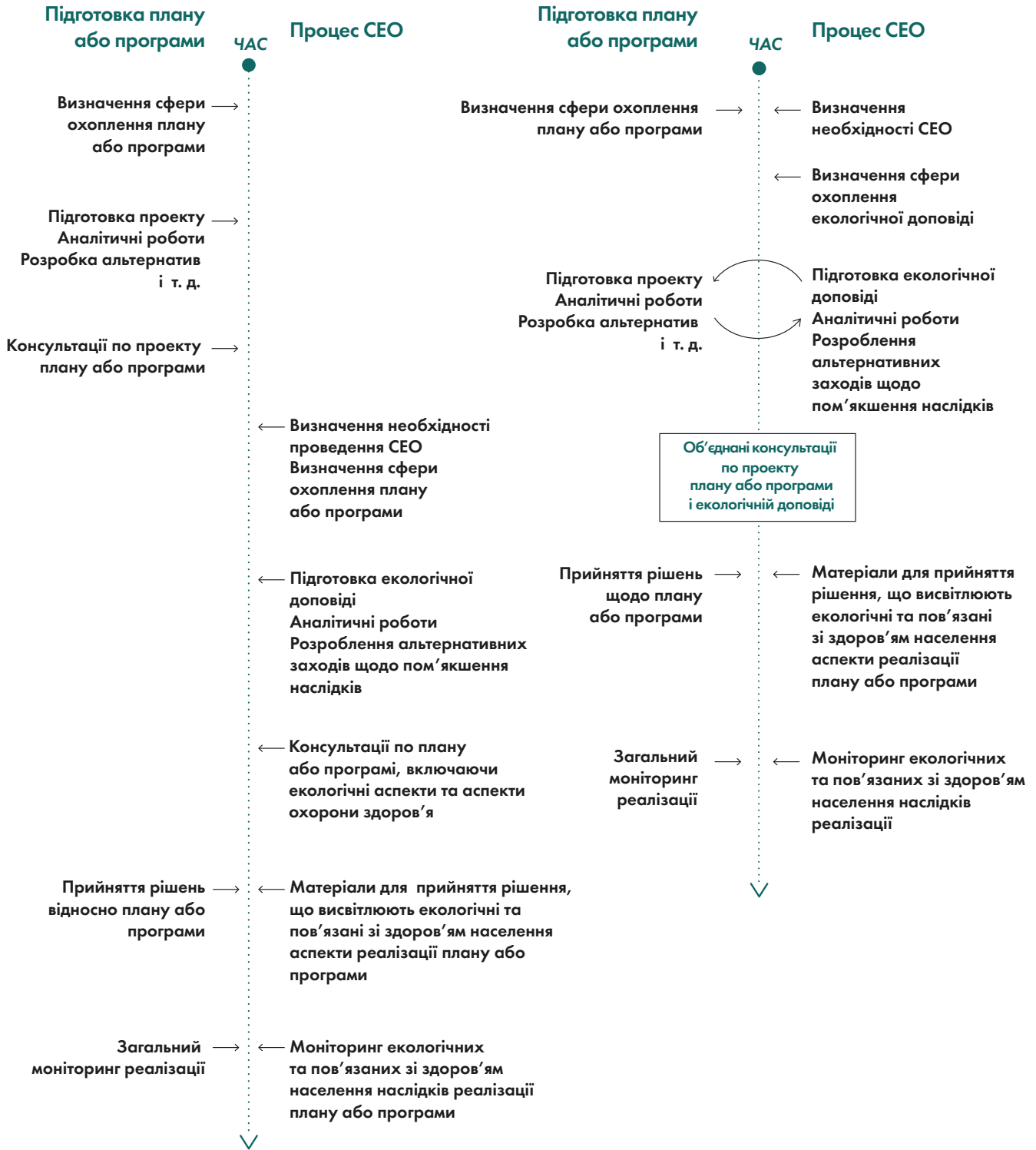
СЕО Генерального плану міста Орхей допоміг розробникам визначити основні екологічні проблеми, отримати нові дані про довкілля і підготувати карти, які поєднують дані про ведення господарської діяльності і можливості його розвитку з інформацією про межі цінних природних територій, річкових басейнів і природоохоронних зон, а також про забруднення повітря і води. Ця інформація в значній мірі підвищила екологічність Генерального плану. СЕО також сприяло оптимізації дорожніх схем, обґрунтуванню впровадження належної системи управління поведження з відходами та визначити місця, на яких не можна розташовувати об'єкти поведження з відходами. На підставі інформації зі звіту СЕО адміністрація міста Орхей тепер може звернутися до державних і недержавних джерел фінансування з обґрунтованими запитами про виділення необхідних коштів на покращення доріг і міської системи управління відходами.

Виявлення прогалин в даних в ході СЕО сприяло покращенню методів збору та узагальнення статистичних даних як на місцевому, так і на національному рівнях. У результаті СЕО стали доступні дані про рівні шуму і вплив робіт з видобутку каменю на прилеглі міські території.

Джерело: Міністерство охорони навколишнього середовища Республіки Молдова

СЕО, ЩО ПРОВОДИТЬСЯ ПІСЛЯ РОЗРОБЛЕННЯ ПРОЕКТУ ПЛАНУ АБО ПРОГРАМИ (РЕТРОСПЕКТИВНА СЕО)

СЕО, ЩО ПРОВОДИТЬСЯ ПАРАЛЕЛЬНО З РОЗРОБКОЮ ПЛАНУ АБО ПРОГРАМИ

СЕО ПРИЗВОДИТЬ ДО БІЛЬШ ЕФЕКТИВНОГО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

СЕО дозволяє розробникам планів і програм врахувати їх можливі наслідки для довкілля і здоров'я населення до прийняття остаточного рішення про реалізацію планів і програм, тобто поки існує можливість вибору варіантів рішення. СЕО також дозволяє розгляд питань, що викликають стурбованість на різних етапах і рівнях прийняття рішень. Послідовне прийняття рішень на рівні розроблення плану або програми призводить до меншої кількості звернень щодо перегляду прийнятих рішень та скарг на етапі реалізації документів. Такий процес прийняття рішень дозволяє заощадити час і є більш економічно ефективним.

06 ЗАПИТАННЯ:

Чи перекладаються при запровадженні СЕО повноваження з прийняття рішень від державних органів планування на природоохоронні органи або органи охорони здоров'я?

ВІДПОВІДЬ:

Протокол передбачає, проведення процедури СЕО планів і програм і включає обов'язковість консультацій з природоохоронними органами та органами охорони здоров'я. Розподіл обов'язків у процесі СЕО між різними державними органами надано уряду країни. У більшості країн, що є Сторонами Протоколу, орган планування несе основну відповідальність за проведення або координацію процедури СЕО. Державним органам, відповідальних за охорону навколишнього середовища або охорону здоров'я, як правило, призначається головна і/або консультативна роль. Вони також оцінюють якість документів СЕО та формулюють рекомендації для органів планування, але не втручаються в прийняття остаточного рішення щодо плану чи програми.

ПРИКЛАД 4:

ХОРВАТІЯ

СЕО територіального планування графства Пожега - Славонія була проведена в 2014 році. Знадобилося два місяці, щоб завершити підготовку доповіді про СЕО і ще чотири місяці, щоб завершити відповідні консультації з природоохоронними і органами охорони здоров'я та громадськістю. Виконавці СЕО встановили ділові відносини як з розробникам плану, так і з органами планування, які висловили готовність надавати необхідну інформацію експертам по СЕО. Методологія географічної інформаційної системи (ГІС) була обрана для оцінки впливу на довкілля і здоров'я населення. Виконавці СЕО визначили критерії, на підставі яких обмежили використання земель, санітарно-захисних зон, заплавних угідь, природних територій, що охороняються, сільськогосподарських угідь, цінних ландшафтів та ін. Ці критерії були використані в якості основи для оцінки. Залежно від розташування запланованої діяльності (всередині, зовні або близьких до зон обмеження), були запропоновані заходи щодо пом'якшення наслідків. Після цього було організовано декілька зустрічей для обговорення підсумків СЕО з розробниками плану і державними органами планування. Велика частина запропонованих заходів була включена в остаточний варіант плану. У даний час конкретні проекти розробляються тільки для зон, на які не поширюються обмеження.

Джерело: Ivana Saric, Dvocat Ecro Ltd. (інтерв'ю)

ПРИКЛАД 5:

ЧЕСЬКА РЕСПУБЛІКА

В рамках SEO програми дій «Підприємництво та інновації в Чеській Республіці в 2007 - 2014 роках» була запропонована загальна схема моніторингу впливу на довкілля і здоров'я населення, куди включались 18 конкретних екологічних і медичних критеріїв, які необхідно враховувати при оцінці і виборі окремих проектів, що будуть фінансуватися в рамках програми. У підсумковій доповіді SEO, виданій Міністерством охорони навколишнього середовища рекомендувалося інтегрувати ці критерії в загальну систему для оцінки та відбору проектів. Проте, Міністерство промисловості і торгівлі, яке було відповідальне за розробку і реалізацію програми, прийняло тільки ті критерії, які, на його думку, є найбільш актуальними для проектів, що претендують на фінансування в рамках програми. Незважаючи на те, що не всі критерії SEO були інтегровані в процес планування, SEO допомогло поліпшити стан довкілля і здоров'я населення, вибравши лише ті проекти, які відповідали відібраним критеріям SEO.

Джерело: Integra Consulting LTD

СЕО ВДОСКОНАЛЮЄ УПРАВЛІННЯ

СЕО сприяє належному державному управлінню та викликає довіру громадськості в процесі прийняття рішень саме через прозорість процесів планування. СЕО передбачає чіткі процедури консультацій і комунікації між ключовими державними органами, представниками бізнесу та громадянського суспільства. СЕО сприяє прийняттю більш обґрунтованих рішень, які мають суспільну підтримку та спрямовані на екологізацію економіки, при цьому зберігаючи сприятливий клімат для бізнес-середовища.

06 ЗАПИТАННЯ:

Чи є СЕО інструментом державного управління, який нецікавий для широкої громадськості ?

Відповідь:

Участь громадськості є одним з ключових моментів СЕО. Окрім права на доступ до інформації, Протокол надає громадськості право брати участь і висловлювати свою думку у визначенні обсягу СЕО та обговорювати проект екологічної доповіді. Щоб зробити цей процес більш ефективним, Протокол включає особливі вимоги для нетехнічних резюме пропонованих планів або програм, розроблених спеціально для непрофесіоналів, щоб вони могли чітко розуміти, що при плануванні влада пропонує зробити, які пропонує альтернативи і які будуть наслідки при кожній альтернативі. Відповідно до Протоколу, положення про участь громадськості в прийнятті рішень повинне бути включене в законодавство країни.

ПРИКЛАД 6:

СЛОВАЧЧИНА

СЕО Енергетичної політики Словаччини, прийнятої в 2000 році, була розпочата на ранній стадії розроблення цього документа. Міністерство економіки розробило план енергетичної політики для коментарів некомерційних організацій, а потім документ для обговорення на засіданнях парламенту. Повний текст проекту Енергетичної політики був доступний в Інтернеті та у відповідних державних установах. Публічне запрошення громадськості на обговорення для можливості надання зауважень було зроблено в новинах на телеканалі. За два місяці було завершено публічне обговорення та подання зауважень, що стосуються СЕО. Було отримано понад 400 коментарів.

Джерело: Практичні рекомендації щодо участі громадськості в стратегічній екологічній оцінці, ЕЕК ООН

ПРИКЛАД 7:

ІСПАНІЯ

Процес участі громадськості в підготовці Програми сталого розвитку сільських районів Іспанії призвів до надання майже 700 відгуків, і 1 200 пропозицій щодо поліпшення програми. 46 відсотків отриманих пропозицій стосувалися заходів у рамках Програми та СЕО; 85 відсотків наданих пропозицій були враховані. Вони включали гарантоване очищення води для всіх, дотримання екологічних положень природних територій, що особливо охороняються і гарантованої участі громадськості у прийнятті рішень на місцевому рівні..

Джерело: Практичні рекомендації щодо участі громадськості в стратегічній екологічній оцінці, ЕЕК ООН

СЕО ЗАПОБИГАЄ ПОМИЛКАМ, ЯКІ МОЖУТЬ ДОРОГО КОШТУВАТИ

СЕО дозволяє вчасно попередити екологічно несталі варіанти розвитку, допомагає країнам запобігти помилок, які виникають через нехтування охороною довкілля і здоров'я населення в процесі планування. Це знижує ризик вартісної реабілітації від нанесеної шкоди довкіллю та здоров'ю населення, наприклад перенесення або реконструкція побудованих об'єктів. Отже, СЕО економить і час і кошти.

ПРИКЛАД 8: АЗЕРБАЙДЖАН

СЕО була застосована до Національної стратегії 2015-2020 років по використанню альтернативних і відновлюваних джерел енергії в Азербайджанській Республіці. Хоча стратегія дещо узагальнена і визначає тільки основні пріоритети розвитку відновлюваних джерел енергії без подальшого уточнення щодо ймовірного обсягу потенційних проектів або територій, на яких будуть здійснюватися конкретні проекти, в ході СЕО все ж були виявлені райони, в яких здійснення певних проектів небажано, оскільки це може негативно вплинути на міграційні процеси птахів або завдати шкоди вразливим акваторіям прибережних вод. Таким чином, подальше планування розвитку відновлюваних джерел енергії і розроблення відповідного проекту може зосередитися на тих областях, де не має ризику несприятливого впливу на довкілля.

Джерело: Міністерство екології та природних ресурсів Азербайджанської Республіки

ПРИКЛАД 9: АРАЛЬСЬКЕ МОРЕ

Трагедія Аральського моря є яскравим прикладом того, що може статися, коли не враховується вплив на довкілля та здоров'я населення при розробці планів і програм. Аральське море було четвертим за величиною озером у світі, де процвітало рибальство, розквітала флора та фауна і проживало численне населення. Тепер це покинута людьми безплідна земля із залишками покинутої зрошувальної інфраструктури, забруднена пестицидами, добривами та іншими хімікатами територія. На початку 60-х років минулого століття радянський уряд вирішив перекинути воду двох річок, які живили Аральське море, - Амудар'ї на півдні і Сирдар'ї на сході - на зрошення пустель, з метою вирощування рису та інших зернових культур, динь і бавовни. Рибна промисловість Аральського моря, у якій в період розквіту було зайнято близько 40 000 чоловік і, за деякими даними, на яку приходилась шоста частина всього вилову риби в Радянському Союзі, була знищена, а колишні рибальські селища на берегах висохлого моря перетворилися в кладовища кораблів. СЕО могло б допомогти запобіганню подібних фатальних помилок планування в майбутньому за рахунок прогнозування екологічних наслідків і забезпечення життєздатних альтернатив розвитку.

СЕО ОПТИМІЗУЄ ПРОЦЕС ОВД

Виявлення на стратегічному рівні проблем для довкілля і здоров'я населення, до яких може призвести реалізація планів і програм, що розробляються, має сприяти оптимізації оцінки впливу на довкілля (ОВД) на рівні конкретних проектів. За допомогою СЕО можливо аналізувати наслідки, які складно зрозуміти на рівні конкретних проектів; зокрема, СЕО може забезпечити раннє попередження про великомасштабні і кумулятивні наслідки, враховуючи сукупні наслідки кількох невеликих планованих проектів, кожен з яких недостатньо великий для проведення ОВД.

06 ЗАПИТАННЯ:

Чи дублює СЕО роботу, яка проводиться при ОВД?

ВІДПОВІДЬ:

ОВД та СЕО – це процедурні інструменти екологічної оцінки, розроблені для запобігання будь-яких можливих негативних наслідків економічного розвитку на довкілля і здоров'я людини. Проте вони суттєво відрізняються один від одного як за видом діяльності, до якої вони застосовуються, так і за сферою охоплення.

У порівнянні з ОВД, СЕО втручається набагато раніше в процес прийняття рішень і охоплює завдання державних планів і програм на ранній стадії. У той час як ОВД орієнтована на вплив конкретного проекту на стан довкілля, СЕО аналізує, чи буде реалізація запропонованого плану або програми сприяти або перешкоджати досягненню відповідних цілей у сфері довкілля, прийнятих державою.

СЕО звужує сферу дії ОВД і робить весь процес планування більш ефективним і менш трудомістким. Різниця завдань СЕО та ОВД має враховуватися при визначенні сфери охоплення СЕО щоб уникнути дублювання робіт

ПРИКЛАД 10:

ІНДОНЕЗІЯ

СЕО Національного генерального плану прискорення і розширення індонезійського економічного розвитку на 2011-2025 роки проводилась з метою оцінки можливих кумулятивних наслідків впливу на довкілля численних запланованих заходів. Наприклад, в ході СЕО була виконана оцінка загального обсягу викидів забруднюючих речовин підприємствами, які передбачалося побудувати в районі Великої Джакарти. Результати показали, що в зв'язку з реалізацією Національного генерального плану слід було очікувати додаткових великих обсягів викидів оксиду вуглецю, оксидів азоту та сірки і зважених часток - що особливо важливо для районів з високим рівнем забруднення повітря. Ґрунтуючись на цих висновках, СЕО рекомендувала скорочення числа запропонованих промислових підприємств на певних територіях, а також перенесення деяких підприємств з густонаселених районів, та сформулювала рекомендації щодо проведення ОВД конкретних проектів, які впливають на якість повітря.

Джерело: DHI Water & Environment i Integra Consulting Ltd. 2015

СЕО СПРИЯЄ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА ЗНИЖУЄ РИЗИК МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

СЕО надає країнам платформу для співробітництва у вирішенні складних питань, що стосуються спільних охоронних територій, водних шляхів, транспортних зв'язків і транскордонного забруднення.

У тих випадках, коли реалізація плану або програми може призвести до істотних екологічних наслідків за межами території країни походження, Протокол передбачає чітку процедуру обміну інформацією і консультацій з прикордонними та іншими зачепленими країнами. Діалог між національним урядом, що ініціює план/проект розвитку і урядів, чиї громадяни і територія потенційно можуть зазнати негативного впливу викликаним транскордонним перенесенням забруднюючих речовин або виснаженням природних ресурсів, запобігає міжнародним конфліктам і сприяє регіональній і глобальній стабільності.

Зокрема, транскордонні консультації в процесі СЕО захищають інвесторів окремих проектів, що входять в план/програму, від можливих подальших заперечень з боку державних органів, громадськості або потенційних порушень наслідками діяльності об'єкту. Такий підхід дозволяє уникнути затримок і збитковості в подальшій реалізації проекту.

06 3 ЗАПИТАННЯ:

Чи може одна зі сторін Протоколу про стратегічну екологічну оцінку запобігти або зупинити розробку програм, планів і проектів, які мають важливе стратегічне значення, і створити умови для політичного або економічного тиску?

ВІДПОВІДЬ:

Протокол не передбачає права вето для зачеплених Сторін, яких потенційно торкається план або програма. Уряд країни залишається суверенним у прийнятті рішень, що стосуються реалізації плану чи програми. Протокол вимагає лише проведення консультацій із зачепленими державами, на які можливий вплив планованих рішень. У такому випадку держава походження повинна надати можливість зачепленій державі висловити свої міркування і вступити в діалог з урядом, відповідальним за реалізацію плану або програми для того, щоб спільними зусиллями вирішити проблемні питання. Результати консультацій мають братися до уваги і інтегруватися в процес прийняття рішень, де це необхідно, однак вони не є обов'язковими.

ПРИКЛАД 11: ПОЛЬЩА

У 2007 році органи управління Любуського воєводства приступили до оновлення Плану територіального розвитку воєводства - регіонального плану розвитку і землекористування. Любуське воєводство розташоване неподалік кордону з Німеччиною. Цей регіон має неоціненні природні ландшафти, родовища природних ресурсів (особливо енергетичних), великі площі лісів і сільськогосподарських угідь, вигідні транспортні зв'язки з Німеччиною та іншими воєводствами Польщі, також по його території протікає річка Одер (європейський екологічний коридор).

Польща визнала, що реалізація цього плану матиме значний транскордонний вплив на довкілля і здоров'я населення Німеччини. В результаті процедури транскордонної СЕО, відповідний польський орган отримав 1 099 зауважень від німецької громадськості і дві офіційних заяви від державних органів Бранденбурга і Саксонії, які включали думки муніципалітетів та інших зацікавлених німецьких органів влади. В ухвалений план було включено коротку інформацію про зауваження і пропозиції з Німеччини і в якій мірі вони були враховані. Німеччина була повністю задоволена документацією СЕО і не оголошувала жодних додаткових заперечень і зауважень

Джерело: ЕЕК ООН Case Study Fact Sheet: Просторове планування розвитку на регіональному рівні, Любуське, Польща, що межують з Німеччиною (Бранденбург і Саксонія)¹⁶

СЕО ЗАПОБИГАЄ МІЖГАЛУЗЕВИМ КОНФЛІКТАМ ІНТЕРЕСІВ

СЕО дозволяє уникнути можливих конфліктів між різними галузями економіки всередині країни шляхом вивчення та аналізу співвідношення пропонованого плану або програми з іншими планами чи програмами і запропонувати альтернативні рішення, що дозволяють уникнути міжгалузевого конфлікту інтересів.

ПРИКЛАД 12: НОРВЕГІЯ

Норвезьке Управління водних ресурсів і енергетики провело СЕО для Програми будівництва морських вітроелектростанцій. Метою СЕО було забезпечення необхідною інформацією уряду країни для визначення, які з 15 попередньо визначених зон слід вибрати для прийому заявок на ліцензії для їх експлуатації. СЕО була зосереджена на всеосяжній оцінці впливу планованих об'єктів на довкілля, аналізі інтересів підприємців і громадськості та техніко-економічному обґрунтуванні придатності кожної з обраних 15 зон для поставлених завдань. У п'ятьох зонах, обраних і рекомендованих Норвезьким Управлінням водних ресурсів і енергетики, могли бути встановлені як прикріплені до дна стаціонарні, так і плаваючі вітрогенератори. Ці п'ять зон були вибрані завдяки привабливим економічним і технічним умовам, реальним перспективам введення потужностей в експлуатацію до 2025 року, а також найменшому негативному впливу на довкілля. Окрім того, в цих зонах зводилися до мінімуму не тільки екологічні наслідки, а й конфлікт з іншими фактичними і потенційними галузями, такими як, наприклад, рибне господарство, нафто- та газовидобувна промисловість, туризм.

Джерело: Інститут морських досліджень, Норвегія

СЕО СТВОРЮЄ РОБОЧІ МІСЦЯ І ДОПОМАГАЄ БОРОТИСЬ З БЕЗРОБІТТЯМ

Ухвалені і впровадженні системи СЕО створюватимуть нові робочі місця для фахівців і експертів з охорони довкілля і здоров'я населення як в державному, так і у приватному секторах. У більшості випадків країна володіє достатніми кваліфікаційними ресурсами для проведення оцінки впливу на довкілля і здоров'я людини. Однак при практичному застосуванні СЕО країна все ж має потребу в фахівцях, які знають, як організувати процеси СЕО і які необхідно застосувати аналітичні інструменти для окремих галузей.

У рамках Протоколу, секретаріат ЄЕК ООН прагне надавати юридичні консультації та технічну підтримку країнам, допомагати у створенні та здійсненні своїх національних систем СЕО з метою мати більше число Сторін, що приєдналися до Протоколу. Кращий шлях для підвищення компетентності в проведенні СЕО, це застосування її на практиці: з цією метою проводиться пілотний проект по СЕО та організовуються навчальні курси, основними цільовими групами яких є державні органи, природоохоронні установи, експерти і інші заінтересовані сторони, що беруть участь в здійсненні СЕО.

СЕО – ЦЕ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ

СЕО може бути ефективним інструментом для адаптації до зміни клімату та пом'якшення його наслідків, шляхом впровадження заходів запобігання зміни клімату в процес планування розвитку. Це особливо корисний механізм при розробці планів регіонального розвитку, розвитку міських і сільських районів, а також планів, пов'язаних із землекористуванням.¹⁵

ПРИКЛАД 13: НІДЕРЛАНДИ

Управління водними ресурсами завжди було важливе для соціально-економічного розвитку Нідерландів, тому що близько 25% території країни, на якій проживає половина населення країни, знаходиться нижче рівня моря. Голландська урядова програма «Простір для річки» з початку 2010 року працює, щоб захистити близько двох мільйонів жителів басейну річки Рейн від високого рівня води, пов'язаного з наслідками зміни клімату. Програма включає систему заходів, які в найближчі десятиліття покликані забезпечити не тільки додатковий простір для вільного перебігу р. Рейн і захист від паводків, але і підвищити якість довкілля в річковому басейні і зміцнити значення річки як екологічного коридору.

СЕО програма «Простір для річки» допомогла:

- знайти альтернативні ділянки для реалізації близько 30 проектів;
- порівняти мінуси й основні переваги альтернативних варіантів;
- вибрати кращі альтернативи на основі консультацій з громадськістю і організаціями, інтереси яких порушувалися при реалізації Програми;
- інформувати учасників обговорення та зацікавлених сторін щодо пошуку компромісних рішень.

СЕО продемонструвала комплексний підхід до виявлення соціально-економічних можливостей і витрат різних варіантів адаптації до зміни клімату та створила умови для участі всіх зацікавлених сторін у прийнятті рішень, що мали сприяти суспільній підтримці майбутніх проектів, зокрема, в тих районах, з яких мешканці повинні були бути переселені.

Джерело: Нідерландська програма «Простір для річки»¹⁷

Протокол відкритий для всіх держав-членів Організації Об'єднаних Націй. При цьому країна не обов'язково повинна бути Стороною Конвенції Еспо. Для підготовки до здійснення Протоколу, уряду необхідно буде прийняти необхідні законодавчі, нормативні та інші відповідні заходи з метою застосування положень Протоколу в чіткій, прозорій, відкритій формі.

Для того щоб стати Стороною Протоколу держава, що ратифікує Протокол, направляє документ про ратифікацію Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй в Нью-Йорку. В інших випадках Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй повинен бути направлений документ про приєднання до Протоколу. Процедура приєднання до Протоколу однакова для всіх членів Організації Об'єднаних Націй, не зважаючи на те, чи є вони членами ЄЕК ООН чи ні.

07 3 ЗАПИТАННЯ:

Чи не краще країнам реалізувати СЕО без приєднання до Протоколу?

ВІДПОВІДЬ:

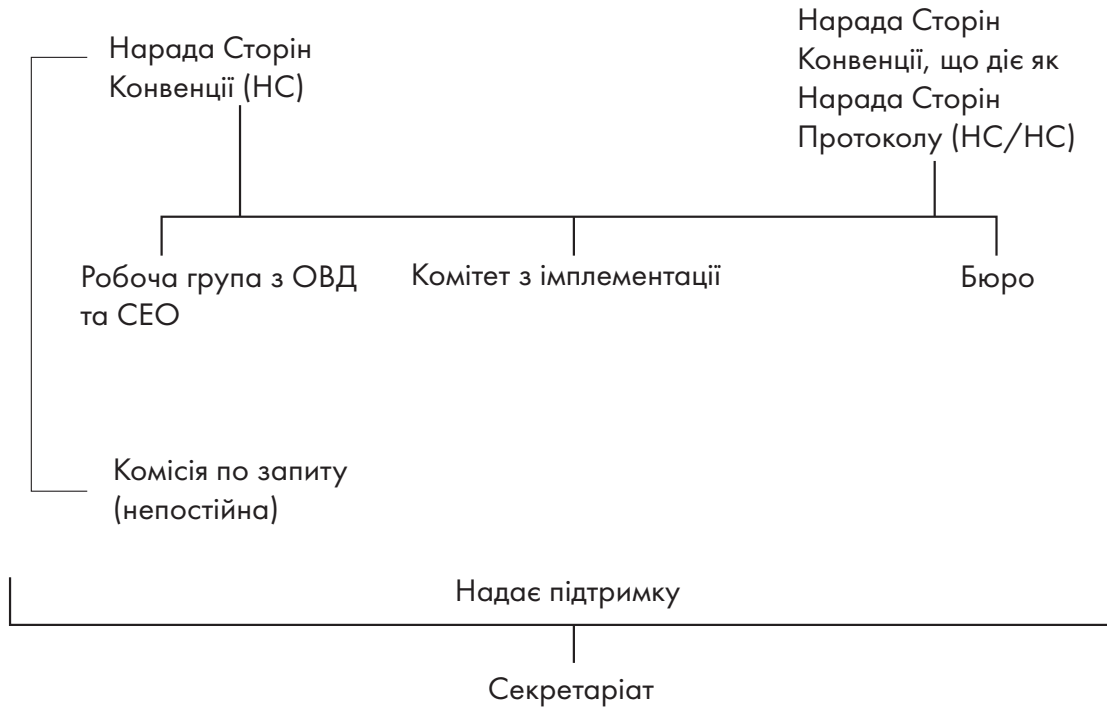
При розробці національної системи СЕО без приєднання до Протоколу про СЕО країна втрачає багато переваг. Протокол створює спільну правову та організаційну структуру, в рамках якої Сторони взаємно підтримують один одного і разом працюють у напрямі покращення довкілля та охорони здоров'я. Наради керівних і керуючих органів Протоколу утворюють платформу для співпраці і обміну інформацією та досвідом між Сторонами. Регулярна звітність Сторін щодо стану виконання Протоколу формує корисний довідковий матеріал. Робочі органи Протоколу надають консультативні послуги, а до Комітету з імплементації можна звернутися за допомогою з питань дотримання Протоколу або виконання іншою Стороною зобов'язань відповідно до Протоколу. Роботи в рамках Протоколу також надають можливості нарощування потенціалу за рахунок участі в фінансованих різними програмами і організаціями заходах, наприклад, пілотних проектах або навчальних курсах по застосуванню СЕО.

Протокол заснований на знаннях і досвіді ЄЕК ООН, які виявилися успішними. В результаті спільних стандартів щодо процедури СЕО створена ефективна і єдина система, яка полегшує обмін і взаємодію між країнами-партнерами. Така надійність сприятлива для інвестицій, а відповідність процедури СЕО міжнародним стандартам часто є необхідною умовою отримання кредитів або грантів від міжнародних фінансових організацій.

Країна, яка створила власну систему СЕО відповідно до положень Протоколу, але яка не є Стороною Протоколу, не має права голосу в рамках Протоколу і не може користуватися його перевагами. Ставши учасником Протоколу, країна демонструє свою прихильність визнаним міжнародним процедурам СЕО, а також підтримку пов'язаних з ними принципів екологічної демократії і належного управління.

Протокол узгоджується з відповідним законодавством ЄС. Тому наявність законодавства, що відповідає положенням Протоколу, допомагає країнам, що підписали або мають намір підписати Угоду про асоціацію з Європейським союзом, одночасно забезпечує і відповідність вимогам ЄС.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КОНВЕНЦІЇ ЕСПО

07 ЗАПИТАННЯ:

Чи достатньо країнам Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії розширити свої існуючі системи екологічної оцінки, засновані на механізмах ОВД і державної екологічної експертизи (ДЕЕ) на плани і програми для виконання Протоколу?

ВІДПОВІДЬ:

Традиційні ОВД / ДЕЕ не відповідають міжнародним стандартам СЕО у повному обсязі і не дозволяють ефективно впроваджувати Протокол. Ці системи концептуально відрізняються. Оцінка стану довкілля в рамках системи ОВД/ДЕЕ зорієнтована на відповідність національному законодавству проектів, які вже діють. Оцінка стану довкілля в рамках системи СЕО має превентивний характер і вимагає аналізу будь-яких впливів, а також розроблення альтернативних рішень і заходів. Крім того, екологічна оцінка планів і програм в рамках ОВД/ДЕЕ здійснюється природоохоронними органами. На противагу цьому, СЕО здійснюється державними органами, відповідальними за розробку плану або програми.

Джерело: ЄЕК ООН: Практичний посібник з реформування правових та інституційних структур щодо застосування положень Процедури стратегічної екологічної оцінки (СЕО) відповідно до Протоколу ЄЕК ООН про СЕО (2016 р.)

	СЕО	ОВНС/ДЕЕ*
ПОПЕРЕДНЯ ОЦІНКА	✓	✗
ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГІВ	✓	✗
ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗВІТ	✓	✗
УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ	✓	✗
КОНСУЛЬТАЦІЯ З ОРГАНАМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ТА ПРИРОДООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ	✓	✗ Тільки на основі проекту плану або програми
ТРАНСКОРДОННІ КОНСУЛЬТАЦІЇ	✓	✗ ДЕЕ або схвалення природоохоронними органами та органами охорони здоров'я
ВРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНСУЛЬТАЦІЙ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОПОВІДІ В ОСТАТОЧНОМУ ВАРІАНТІ ПЛАНУ АБО ПРОГРАМИ	✓	✗
МОНІТОРИНГ	✓	✗

*ДЕЕ – Державна екологічна експертиза

СКОРОЧЕННЯ

ЕaP:	Східне партнерство Європейського союзу
ЕaP GREEN:	Програма «Екологізація економіки в країнах "Східного партнерства Європейського Союзу»
ГІС:	Геоінформаційна система
ДЕЕ:	Державна екологічна експертиза
ЄЕК ООН:	Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй
Конвенція Еспо:	Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті
ОВД:	Оцінка впливу на довкілля
ОВНС:	Оцінка впливу на навколишнє середовище, розповсюджена в країнах Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії
ООН:	Організація Об'єднаних Націй
ОЕСР:	Організація економічного співробітництва і розвитку
ССВ:	Стале споживання і виробництво
СЕО:	Стратегічна екологічна оцінка
ЮНЕП:	Програм ООН з навколишнього середовища
ЮНІДО:	Організація Об'єднаних Націй з промислового розвитку

ПОСИЛАННЯ:

1. Протокол про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє природне середовище в транскордонному контексті. Офіційний переклад українською мовою доступний за посиланням: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_b99
2. Доступно за посиланням: <http://www.unece.org/index.php?id=27379>
3. Доступно за посиланням: <http://www.unece.org/index.php?id=30823>
4. Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку впливу на стан навколишнього природного середовища окремих проектів та програм
5. Актуальна інформація про статус ратифікації Протоколу доступна за посиланням: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XXVII4b&chapter=27&lang=en
6. Країни Східної Європи – Білорусь, Республіка Молдова, Російська Федерація, Україна; країни Кавказу – Вірменія, Азербайджан і Грузія; країни Центральної Азії – Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан.
7. ОВД – це абревіатура, яка означає «оцінка впливу на довкілля». В деяких країнах Східної Європи, Кавказу та Центральної Азії, застосовується традиційна система ОВД, сформована Конвенцією Еспо (додаткова інформація про це наведена у відповіді на Запитання 10)
8. Протокол визначає, що термін «плани і програми» означає плани і програми та будь-які зміни до них, які вимагаються законодавчими, регулятивними або адміністративними положеннями, а також підлягають підготовці й (або) прийняттю органом або готуються органом для прийняття відповідно до офіційної процедури парламентом або урядом (стаття 2.5).
9. Доступно за посиланням: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/meetings/2015/Jan_seminar_Moscow_Russia_EIA_and_SEA/SEA_elements.pdf
10. Доступно за посиланням: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
11. Доступно за посиланням: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
12. Доступно за посиланням: http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/Publications/2015/ECE.MP.EIA.SEA._REVTA_TYPO3_ENG.pdf
13. Доступно за посиланням: <http://www.unece.org/index.php?id=27379>
14. Доступно за посиланням: <http://ec.europa.eu/environment/archives/eia/eia-studies-and-reports/eia-costs-benefit-en.htm>
15. Доступно за посиланням: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/eia/documents/mop6/2_Fact_Sheet_Study_Case_on_SEA_long_version.pdf
16. Перша нарада Сторін Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, яка виступає як нарада Сторін Протоколу про стратегічну екологічну оцінку, Женева, 20 - 23 червня 2011 року. Доступно за посиланням: <http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2011/eia/sea/ece.mp.eia.sea.2011.L.3.e.pdf>
17. Доступно за посиланням: <https://www.ruimtevoorderivier.nl/english/> (доступ 12/02/2016).

ДЛЯ НОТАТОК

Додаткова інформація:

Секретаріат Конвенції Еспоо
та Протоколу про стратегічну екологічну оцінку ЄЕК ООН
Тел: +41 22 917 1723
Факс: +41 22 917 0107
E-mail: eia.conv@unece.org
Website: www.unece.org/env/eia

Протокол про стратегічну екологічну оцінку

Факти та переваги застосування

EaPGREEN
Партнерство для довкілля та зростання

Проект фінансується ЄС

UNECE

